

Kampklar! Militant antifascistisk mobilisering i Danmark 1930–1936

Den 29. september 1935 havde Konservativ Ungdom (KU) indkaldt til et stort friluftsmødemøde på Blågårds Plads i København med efterfølgende demonstrationstog til Indre By. At den konservative ungdomsorganisation ønskede at praktisere sin grundlovssikrede forsamlingsfrihed på denne måde, synes der ikke umiddelbart at være noget specielt odiøst i. Flere forhold gjorde imidlertid demonstrationen stærkt kontroversiel i sin samtid. For det første blev den afholdt tre uger før det forestående folketingsvalg, et valg hvor de konservative ønskede at udfordre den socialdemokratiske Stauning-regerings hegemoni. For det andet fandt demonstrationen sted i selve hjertet af den rødeste valgkreds i Danmark, Blågårdskredsen på det indre Nørrebro, et traditionelt arbejderkvarter hvor især Socialdemokratiet, men også kommunisterne, stod stærkt.¹ Og for det tredje havde KU de seneste tre år gennemgået en markant politisk og aktivistisk nyorientering inspireret af fascismen og den generelle højreradikale mobilisering i Europa. Det havde medført en kraftig modreaktion fra venstrefløjens side med en lang række fysiske konfrontationer mellem KU'ere og unge venstreaktivister til følge.

Der var derfor tale om en veltilrettelagt provokation, da omkring 500 medlemmer af KU og dets militante Stormtropper kl. 14 indtog Blågårds Plads. På pladsen og i gaderne omkring forsøgte godt 2.000 moddemonstranter at forstyrre og forhindre demonstrationen. Det førte til uroligheder og en række voldelige konfrontationer i løbet af

1. Socialdemokratiet fik 78,4 % og DKP knap 6 % af stemmerne ved valget i 1935. Danmarks Statistik, *Folketingsvalget den 22. oktober 1935* (København 1935), s. 32.

eftermiddagen mellem ungkonservative, moddemonstranter og de 225 politifolk, der var udkommanderet for at sikre demonstrationens gennemførelse.²

Urolighederne på Blågårds Plads markerede kulminationen på den militante mobilisering mod den danske fascisme i mellemkrigstiden. I starten af 1930'erne var der i og omkring Danmarks Socialdemokratiske Ungdom (DSU) og Danmarks Kommunistiske Ungdom (DKU) opstået nogle militante politiske miljøer. I takt med den højreradikale mobilisering i Danmark og ude i Europa blev disse miljøer fra 1932 og frem koblet til en radikal, antifascistisk politik og en konfrontativ praksis rettet mod fascismens danske repræsentanter. Især i hovedstadsområdet, gennemførte antifascisterne en lang række aktioner mod de fascistiske og højreradikale organisationer. I København stod både venstrefløjen og Konservativ Ungdom nemlig stærkest, og samtidig forsøgte en række nazistiske partier og grupper at markere sig på gaden.

Militant antifascisme i mellemkrigstiden

I Danmark som i det øvrige Europa var mellemkrigstiden præget af en kraftig politisk mobilisering inspireret af en række højre- og venstrefradikale strømninger. Under indtryk af især udviklingen i Tyskland begyndte flere af de politiske ungdomsorganisationer i 1930'erne at tage nye agitationsformer til sig i det politiske arbejde, herunder uniformering, grafiske symboler, plastiske hilsner, militaristisk dramaturgi og militante aktionsformer. Kampen stod om den symbolske såvel som fysiske kontrol med opinionsdannelsen i det offentlige rum. For den radikale højrefløj handlede kampen om at erobre en plads i dette rum, for venstrefløjen at forsvare sit tidligere vundne domæne og i sidste ende arbejderbevægelsens politiske projekt. Den antifascistiske mobilisering blev en del af denne kamp og havde en nær sammenhæng med arbejderbevægelsens grundlæggende konfrontation med fascismen som politisk strømning i Europa. Denne konfrontation skete mest markant på gader og pladser i de europæiske storbyer og antog i vid udstrækning en militant form. I Weimar-republikkens sidste år førte det til blodige sammenstød mellem militante kampforbund, i Østrig

2. 'K.U. Mødet paa Blaagaards Plads d. 29/9 1935', Særlige sager (1935–1975), pakke 1, Københavns Politi, Ordenspolitiets arkiv, Rigsarkivet (RA), København; *Politiken* 30.9.1935, s. 1; *Berlingske Tidende* 30.9.1935, s. 1.

til regulær borgerkrig og i Spanien til en international storkonflikt, der pegede frem mod Anden Verdenskrig. I Danmark blev konfrontationen langt mindre voldelig, men var stadig for dele af venstrefløjen et centralt middel i kampen mod fascismen. Som både Dørum og Lundberg & Lundin viser i deres artikler i dette temanummer, var der tale om en parallel udvikling i de nordiske lande, hvor radikale dele af venstrefløjen også i Norge og Sverige greb til fysiske konfrontationer inspireret af udviklingen i resten af Europa. Diskussionen om den militante antifascisme kontra en bredere mobiliserende og legalistisk linje kom til at præge venstrefløjens reaktion på den fascistiske mobilisering i hele Norden. Antifascismens militante udtryk i Danmark kan således ikke forstås videnskabeligt uden at se den som en del af et større og internationalt politisk fænomen.

Denne artikel handler om den militante mobilisering mod fascismen i Danmark. Nærmere bestemt baserer den sig på min kortlægning af en række radikale, antifascistiske miljøer på den københavnske venstrefløj og deres militante praksis i årene 1930–36.³ De styrende problemstillinger for min undersøgelse er: 1) Hvilke venstrefløjsaktører voksede den militante antifascisme ud af, og hvilke *organisationsformer* antog den? 2) Hvordan udformede den militante antifascistiske *praksis* sig? 3) Hvorfor valgte dele af venstrefløjen at tage militante midler i brug i den antifascistiske kamp, og hvad søgte de at opnå? Formålet med artiklen er således at skabe en grundlæggende forståelse af forholdet mellem det politiske og praktiske indhold i mellemkrigstidens konfrontative antifascistiske mobilisering for derved at tilbyde en tolkning af, hvorfor dette fænomen opstod på den danske venstrefløj. En central tematik er antifascismens kontekstuelle sammenhæng med den politiske udvikling i Europa i mellemkrigstiden og den transnationale diffusion af politiske idéer og militante former fra især Tyskland. En vigtig referenceramme for min undersøgelse er udviklingen i de overordnede strategier i den internationale arbejderbevægelse. Et konflikt-punkt i relation hertil findes i den voldsomme splittelse, der fandtes mellem den socialdemokratiske og den kommunistiske del af arbejderbevægelsen, og som i høj grad prægede den europæiske venstrefløjs reaktioner på den fascismen.

3. Artiklen bygger på min masterafhandling 'Kampklar! Antifascistisk mobilisering og militante kampmidler på den danske venstrefløj 1930–36' (Københavns Universitet 2016).

Den tidsmæssige afgrænsning for min artikel er defineret af den periode i mellemkrigstiden, hvor den militante antifascistiske mobilisering på den danske venstrefløj havde sit største omfang. Perioden starter ved dannelsen af de første egentlige antifascistiske organisationer omkring 1930 og slutter i 1936, hvor der skete en markant demobilisering af den militante antifascisme. At jeg har valgt at begrænse min undersøgelse til det storkøbenhavnske område⁴ skyldes foruden et praktisk ressourceøkonomiserende hensyn også, at der her findes det mest righoldige og mangfoldige kildegrundlag til både de antifascistiske miljøer og til deres modstandere.

Forskningsfeltet

På trods af den markante plads, som 1930'ernes militante politiske mobilisering havde i datidens offentlige debat såvel som i eftertidens populærkulturelle billede af perioden, findes der forsvindende lidt dansk forskning på området. Samtidig er antifascismens historie i Danmark bemærkelsesværdig underbelyst, mens dens militante fremtrædelsesformer stort set er fraværende i forskningen. En lille håndfuld masterafhandlinger og monografier fra 1970'ernes og 80'ernes arbejderhistoriske forskningsbølge rummer de væsentligste analyser af den danske venstrefløjs overordnede antifascistiske strategier og offentlige opinionsdannelse i mellemkrigstiden,⁵ mens blot en enkelt undersøgelse fra 1981 beskriver den radikale antifascistiske opposition i den socialdemokratiske ungdomsbevægelse.⁶

Flemming Mikkelsen har i sin forskning de senere år tilbudt en tolkning af de militante politiske tendenser, hvori han især beskriver mobiliseringen af ungdommen som årsag.⁷ Henning Koch fokuserer i sin juridiske doktordisputats ud fra et statsligt ordensmagtperspektiv

-
4. Københavns og Frederiksberg kommuner samt det daværende Københavns Amt.
 5. Minna S. Pedersen, 'Det danske socialdemokratis fascismeopfattelse og holdning til den antifascistiske kamp i 30'erne' (Københavns Universitet 1983); Annelise Bach Nielsen, 'Mod fascisme og krig! Antifascistisk strategi og praksis i Danmark 1928–1933' (Københavns Universitet 1983); Jørgen Bloch-Poulsen m.fl., *Planøkonomi & Folkefront. Omkring Socialdemokratiet og DKP i mellemkrigstiden* (Roskilde 1979).
 6. Steen Uhre Knudsen & Jørgen Munksgård, 'DSU i 1930'erne.' (Århus Universitet 1981).
 7. Flemming Mikkelsen, 'Politiske ungdomsbevægelser i Danmark i det 20. århundrede', *Arbejderhistorie* 2013:3, s. 1–25; Flemming Mikkelsen, 'Contention and Social Movements in an International and Transnational Perspective: Denmark 1914–1995', *Journal of Historical Sociology* 1999:2, s. 128–157.

især på kommunisternes militante ultravenstrelinje og inspirationen fra det politiske liv i Tyskland som de væsentlige drivkræfter i det, han ser som en generel radikaliserings af de ungdomspolitiske miljøer.⁸ Samme vinkel anlægger Holmsted Larsen i en artikel i *Arbetarhistoria* fra 2014 om politisk vold i mellemkrigstidens Danmark, og ligesom Koch kobler han den militante mobilisering sammen med totalitarismebegrebet.⁹

Internationalt findes der imidlertid et bredere og mere righoldigt forskningsfelt inden for både antifascismefeltet og politisk vold, der i de senere år har studeret den radikale politiske udvikling i mellemkrigstiden bl.a. gennem analyser af dynamiske processer. En række nyere antologier har samlet væsentlige bidrag til forskningsfeltet,¹⁰ ligesom der især inden for den tyske forskning findes væsentlige monografiske bidrag om den militante gadepolitik i Weimar-republikken.¹¹ Antifascismeforskningen har i en nordisk kontekst været præget af de samme mangler som i Danmark. Den nye forskning, repræsenteret af bl.a. Dørum, Lundberg og Lundin, samt Kaihovirta og undertegnede, har imidlertid i de seneste år bidraget til opbygning af et nordisk forskningsfelt.¹²

En udbredt, men også omdiskuteret, tolkningsramme inden for forskningen i mellemkrigstidens radikale politiske bevægelser¹³, har især siden Den Kolde Krigs afslutning været Friedrichs og Brzezinskis (1956) klassiske totalitarismemodel og dens modstilling mellem tota-

-
8. Henning Koch, *Demokrati – slå til! Statslig nødret, ordenspoliti og frihedsrettigheder 1932–1945* (København 1994), s. 68–82.
 9. Chris Holmsted Larsen, 'Politisk vold som transnationalt fænomen i mellemkrigstiden 1917–1939', *Arbetarhistoria* 2014:1–2, s. 26.
 10. Se især Chris Millington & Kevin Passmore (eds), *Political Violence and Democracy in Western Europe, 1918–1940* (London 2015); Donald Bloxham & Robert Gerwarth (eds), *Political Violence in Twentieth-Century Europe* (Cambridge 2011); Lorenzo Bosi, Chares Demetriou & Stefan Malthaner (eds), *Dynamics of Political Violence* (Surrey & Burlington 2014); Matthias Reiss (ed.), *The Street as Stage* (Oxford & New York 2007).
 11. Blandt de nyere findes bl.a. Dirk Schumann, *Political Violence in the Weimar Republic 1918–1933* (New York & Oxford 2009); Carsten Voigt, *Kampfbünde der Arbeiterbewegung* (Köln 2009).
 12. De foreløbige resultater af denne nye forskning præsenteredes ved en workshop på XIV Nordic Labour History Conference i Reykjavik 28.-30. november 2016.
 13. Giovanni Capocchia, *Defending democracy. Reactions to Extremism in Interwar Europe* (Baltimore & London 2005), s. 6; Helmuth Konrad & Wolfgang Maderthaner, *Routes Into the Abyss* (New York 2013), s. 2.

litære, antisystemiske ideologier og liberalt demokrati.¹⁴ Mod model-
lens analytiske anvendelighed har bl.a. Robert O. Paxton indvendt, at
den i sin sidestilling af fascismen og den stalinistiske kommunisme
overser de substantielle forskelle, der trods ligheder fandtes i ideolo-
giernes mål og midler.¹⁵ På samme måde kan man argumentere for, at
man med den rigide opdeling mellem *demokratisk* og *totalitær* risikerer
at skabe et unuanceret billede af mellemkrigstidens politiske liv, hvor
grænserne mellem de politiske positioner og deres valg af kampmid-
ler netop i denne periode var temmelig dynamiske.¹⁶

Frem for at anskue militant aktivisme og politisk vold som fæno-
mener, der er udtryk for bestemte ekstreme yderpositioner eller sim-
pelthen “politisk hooliganisme”¹⁷, henter jeg i min analyse inspirati-
on fra forskningsfeltet Contentious Politics Studies (CPS).¹⁸ Især dets
hovedteoretiker, Charles Tilly, har i de senere år haft stor teoretisk
indflydelse på studiet af protestbevægelser, radikalisering og politisk
vold.¹⁹ Ud fra et strukturalistisk perspektiv kombineret med et aktør-
orienteret, analyserer feltet sociale bevægelser, ressourcemosobilisering
og kollektive aktioner gennem kvantitative og kvalitative empiriske
studier af processer og en dynamisk relationel forståelse af kollektiv
contention.²⁰ Jeg gør således brug af Tillys centrale analytiske begreber
performance og *repertoire*, samt Sidney Tarrow’s *cycles of protest* (pro-
testbølger) i analysen af den militante antifascisme.²¹ Tarrow og della

-
14. Carl J. Friedrich & Zbigniew Brzezinski, *Totalitarian Dictatorship and Autocracy* (Cambridge 1956), s. 9; Hans-Jørgen Schanz, ‘Hvad er totalitarismen?’, Mikkel Thorup et al. (red.), *Totalitarisme. Venskab og fjendskab* (Århus 2007), s. 14.
 15. Robert O. Paxton, *The Anatomy of Fascism* (New York 2004), s. 212 f.; Curt Sørensen, ‘Stalinismen i Sovjetunionen - en problematisering af totalitarismeteorien’, Mikkel Thorup et al. (red.), *Totalitarisme. Venskab og fjendskab* (Århus 2007), s. 155–174.
 16. Jan-Werner Müller, *Contesting Democracy. Political Ideas in Twentieth-Century Europe* (New Haven 2011), s. 2 ff; Larsen, ‘Politisk vold’, s. 30.
 17. Richard Bessel, ‘Violence as propaganda: The role of storm troopers in the rise of national socialism’, Thomas Childers (ed.), *The Formation of the Nazi Constituency 1919–1933* (London & Sydney 1986), s. 143.
 18. Andrés Brink Pinto, Martin Ericsson & Stefan Nyzell, ‘Contentious Politics Studies’, *Scandia* 2015:1, s. 93–110.
 19. Se f.eks. Charles Tilly, *Popular Contention in Great Britain, 1758–1834* (Cambridge 1995); Charles Tilly, *Politics of Collective Violence* (Cambridge 2003).
 20. Charles Tilly & Sidney Tarrow, *Contentious Politics* (Boulder & London 2007), s. 4.
 21. Charles Tilly, *Contentious Performances* (Cambridge 2008), s. xiii, 14–15; Sidney Tarrow, *Power in Movement. Social Movements, Collective Action and Politics* (New York & Cambridge 2011), s. 199.

Porta har argumenteret for, at radikaliseringsmekanismer aktiveres af interaktion mellem en bevægelses aktivister og dens modstandere, men også gennem konkurrence mellem den sociale bevægelses forskellige aktører. Disse interagerende dynamikker forstærkes i forbindelse med protestbølger, bl.a. fordi forskellige organisationer forsøger at mobilisere de samme potentielle støtter og samtidig splittes internt over valget af strategier. Dette kan ifølge della Porta intensivere skabelsen af nye organisationsformer og radikaliseringen af aktionsrepertoarer, hvilket igen fører til en specialisering og imitation mellem grupperne.²²

At undersøge antifascistisk aktivisme

Som den britiske antifascismeforsker, Nigel Copsey, har anført, kan antifascisme i sin mest enkle form defineres som politisk og moralsk opposition til fascismen som ideologi og modstand mod dens tilhængere.²³ Antifascismen konstituerer dog ikke nogen egentlig politisk ideologi, men snarere en modreaktion. Som historisk fænomen er den især knyttet til venstrefløjen, der i løbet af mellemkrigstiden operationaliserede begrebet i takt med den politiske udvikling.²⁴ Jeg har valgt at fastholde dette venstrefløjens eget og politisk konnoterede begreb, dels fordi *antifascisme* betoner det antagonistiske forhold til modstanderne, til fascismen som politisk strømning, dels fordi det netop understreger den politiske dimension i dette forhold.

I min artikel sonderer jeg mellem *radikal* og *militant* antifascisme. Med radikal antifascisme forstår jeg den politiske holdning, der via radikale analyser og strategier ønsker et gennemgribende opgør med fascismen gennem brug af udenomsparlamentariske virkemidler. Alle de organisationer og miljøer, som jeg her beskriver, var radikale eller havde radikale elementer. Begrebet militant antifascisme bruger jeg om denne radikale antifascismes stridbare udtryksformer og konfrontative praksisser. Det knytter sig altså især til handlinger (konfrontation, vold), men også holdninger (villighed til at bruge samme) og virke-

22. Donnatella della Porta, 'Competitive escalation during protest cycles: Comparing left-wing and religious conflicts,' Bosi et al. (eds), *Dynamics of Political Violence*, s. 93–94, 111.

23. Nigel Copsey & Andrzej Olecnowicz (eds), *Varieties of Anti-Fascism. Britain in the Inter-War Period* (London 2010), s. xiv, xviii.

24. Larry Ceplair, *Under the Shadow of War. Fascism, Anti-Fascism, and Marxists, 1918–1939* (New York 1987), s. 3.

midler (retorik, militaristiske udtryksformer). *Militant* bliver derved en begrebsmæssig måde at gå til den antifascistiske praksis på ud fra et intentionelt perspektiv snarere end med udgangspunkt i dens eventuel voldelige udfald.

I kraft af den yderst sparsomme danske forskning inden for feltet har jeg i forbindelse med min undersøgelse været henvist til at udvikle en metodisk tilgang til min empiri, der muliggjorde en detaljeret kortlægning af såvel aktører som kampmidler. Jeg har derfor af metodiske hensyn valgt en todelt analyse: en kvalitativ empirisk undersøgelse af de radikale antifascistiske aktører og en delvis kvantitativt baseret analyse af deres militante praksis.

Det er forholdsvis begrænset hvor meget kildemateriale, der er bevaret efter de antifascistiske aktører selv. Ingen af de små, antifascistiske organisationer har således efterladt sig arkiver, og deres udgivelser er kun i et vist omfang bevaret. Derfor er mit kildegrundlag især stykket sammen via en systematisk gennemgang af de store organisationsarkiver, der findes på Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv (ABA) fra Socialdemokratiet, Danmarks Kommunistiske Parti (DKP) og deres respektive ungdomsforbund, DSU og DKU. Dertil kommer en mængde periodika og propagandamateriale udgivet af de forskellige aktører, samt to sager fra Justitsministeriets arkiv på Rigsarkivet omhandlende politiets overvågning af DKP og Arbejderværnet.

I min undersøgelse af den militante praksis har jeg måtte gå anderledes metodisk til værks, for hvordan analyserer man både indholdet og omfanget af en politisk praksis? Jeg har valgt at benytte mig en sociologisk inspireret kvantitativ analyse til at strukturere den forholdsvist omfattende empiri. Jeg har således samlet data om 126 militante antifascistiske aktioner fra perioden fra november 1930 til oktober 1936 i en database. Inspirationen har jeg hentet fra især Tillys metodiske brug af begivenhedskataloger kategoriseret efter bl.a. performancetyper,²⁵ og fra Mikkelsen og Karpantschofs arbejde med databaser i deres studier af kollektive aktioner i Danmark.²⁶ Mine data har jeg indsamlet gennem en omfattende og systematisk gennemgang dels af sager fra Københavns Politis arkiver i Rigsarkivet (Politidirektørens Sekretariat

25. Tilly, *Contentious Performances*, s. 5–9.

26. René Karpantschof & Flemming Mikkelsen, 'Vold, politik og demokrati i Danmark efter 2. Verdenskrig', *Arbejderhistorie* 2008:1, s. 56–94.

og Ordenspolitiet) omhandlende demonstrationer og sammenstød, dels en lang række periodika fra antifascistiske og højreradikale aktører som Konservativ Ungdom og Danmarks Nationalsocialistiske Arbejderparti (DNSAP). Derudover har jeg benyttet en række dagblade til at fremskaffe supplerende oplysninger om især de større konfrontationer for at kunne sammenholde oplysninger om hændelsesforløb og deltagerantal fra flere kilder. Ud over de kildekritiske forbehold, jeg har måttet tage ift. det ofte stærkt tendentiøse kildemateriale, findes der naturligvis et mørketal i form af de aktioner, der sandsynligvis aldrig fandt vej til hverken dagspressen, politiet eller aktørernes egne blade.

Styrken ved at bruge ikke bare Tillys begrebsset, men også hans metode er, at det muliggør kvantitative, statistiske undersøgelser i min data ud fra flere variabler, og samtidig danner det fornødne overblik til at gå kvalitativt til værks i komparative analyser af aktionstyperne. Til gengæld er begrænsningen i Tillys statistiskorienterede metode, at den har svært ved at tage højde for overlappende aktionstyper eller aktioner, hvor én aktionstype eskalerede ind i en anden. Samtidig er der også risiko for at overse pludselig skred i aktionstyperne, der ikke harmonerer med repertoirehypotesen.

Militant politik og kampen om gaden

Det politiske liv i mellemkrigstidens Danmark var i høj grad præget af udviklingen i Europa. På både venstre- og højrefløjen fandt man inspiration i de radikale politiske strømninger, der opstod i Europa i tiden omkring og umiddelbart efter Første Verdenskrig. Et eksempel er den militante syndikalistiske bevægelse, der især i årene 1918–20 tegnede sig som en markant, revolutionær kraft i bl.a. arbejdsløshedsbevægelsen.²⁷ I sidste halvdel af 1920'erne og i 1930'erne var det navnlig den politiske udvikling i Weimar-republikken og etableringen her af militante gadebevægelser, der kom til at udgøre den centrale inspirationskilde for de radikale bevægelser i Danmark. Mellemkrigstiden kom derved til at udgøre et kortvarigt brud med den traditionelle konsensusøgende politiske kultur. De radikale tendenser forblev dog i en dansk kontekst et forbigående fænomen, der trods af en række politiske og sociale kriser i løbet af mellemkrigstiden aldrig for alvor udfordrede det bestående samfund. Fra 1929 og frem til Tysklands besættelse i 1940 havde

27. Mikkelsen, 'Politiske ungdomsbevægelser', s. 4–5.

den socialdemokratiske regering således politisk hegemoni cementeret med Kanslergadeforliget med det liberale parti, Venstre, i 1933 og den efterfølgende socialreform.

En væsentlig inspirationskilde for dele af den danske højrefløj var som i de fleste europæiske lande fascismen. Den tyske fascismeforsker, Sven Reichardt, har vist, hvordan både den italienske og den tyske fascisme i sine politiske praksisser var kendetegnet ved at være gadebevægelser. Via militante grupper agerede fascisterne gennem voldsanvendelse imod deres politiske hovedmodstander, arbejderbevægelsen, og i både Italien og Tyskland gik fascisterne ifølge Reichardt målrettet efter symbolsk at erobre det offentlige rum fra venstrefløjen.²⁸ Det skete ud fra en opfattelse af gaden som den vigtigste kamplads i moderne politik. Eller med den tyske propagandaminister Joseph Goebbels ord (1934): “Wer die Straßen erobern kann, der kann auch die Massen erobern; und wer die Massen erobert, der erobert damit den Staat.”²⁹ I 1920'ernes Weimar-republik førte denne *Straßenpolitik* og oprettelsen af højreradikale kampforbund som den nazistiske Sturmabteilung (SA) og det højrenationale Stahlhelm til en modreaktion fra venstrefløjen. De højreradikale bevægelser blev netop i kraft af deres militante gøren krav på det offentlige rum alvorlige konkurrenter til arbejderbevægelsen, der indtil da havde set gaden som deres. Derfor dannede socialdemokraterne og kommunisterne i 1924 deres egne militante kamporganisationer, det socialdemokratisk-republikanske Reichsbanner Schwarz–Rot–Gold og kommunisternes Roter Frontkämpferbund (RFB), som en modreaktion på den højreradikale mobilisering.³⁰

I Danmark var det i første omgang den italienske fascisme, der var inspirationskilden til dannelsen en række små fascistiske organisationer og højreorienterede genrejserbevægelser i sidste halvdel af 1920'erne.³¹ Nogle af gruppernes offentlige møder førte til konfrontationer med

28. Sven Reichardt, ‘Fascist marches in Italy and Germany: *Squadre* and SA before the Seizure of Power’, Matthias Reiss (ed.), *The Street as Stage. Protest Marches and Public Rallies since the Nineteenth Century* (Oxford & New York 2007), s. 171–172, 181–186.

29. Dorothee Hochstetter, *Motorisierung und “Volksgemeinschaft”. Das Nationalsozialistische Kraftfahrkorps (NSKK) 1931–1945* (München 2005), s. 40.

30. Voigt, *Kampfbünde*, s. 557–562; Schumann, *Political Violence*, s. 310.

31. Nationalkorpset (1925), Selvstyreforbundet (1927) og Danmarks Hjemmeværn (1929). Alex Quaade & Ole Ravn, *Højre om! Temaer og tendenser i den antiparlamentariske debat 1930–39, en antologi* (København 1979), s. 13 ff.

kommunisterne. Det var dog først med NSDAP's massive vælgerfremgang fra 2,6 % til 18,3 % ved det tyske rigsdagsvalg i september 1930, at fascismen – og dermed også antifascismen – fik sit gennembrud i Danmark med dannelsen af de første danske nazipartier i november samme år. Det eneste, der opnåede en vis tilslutning og prominens, var Danmarks Nationalsocialistiske Arbejderparti (DNSAP), stiftet i København den 16. november 1930 af en lille gruppe fascister med ritmester Cay Lembcke i spidsen.³²

Netop på dette tidspunkt begyndte den kommunistiske bevægelse i Danmark, og især Danmarks Kommunistiske Ungdom (DKU), at få øjnene op for de hjemlige repræsentanter for fascismen. I sommeren og efteråret 1930 satte DKU i sit arbejde fokus på antifascismen, der blev gjort til en hovedopgave på organisationens arbejdsplan. Samtidig gik DKU-ledelsen i al fortrolighed med planer om oprettelsen af forskellige antifascistiske organiseringer, der dog ikke blev til noget. En af disse var en militant værneorganisation, Rødt Frontkæmperforbund, efter tysk forbillede,³³ og her ses en tydelig samtidig parallel i Sverige, hvor SKP som omtalt i Lundberg og Lundins artikel, på samme tidspunkt oprettede Röda Frontförbundet.

Ideen om en dansk pendant til Roter Frontkämpferbund var dog ikke ny i DKU. Allerede i marts 1929 havde 36 unge københavnske kommunister på eget initiativ dannet Rødt Arbejderværn (RAV) som den første selverklærede antifascistiske organisation på den danske venstrefløj.³⁴ RAV's første program lød i sin korte enkelthed: "Aktiv Kamp mod den truende Krigsfare! Mod Overklassens bevæbnede frivillige, nationalistiske og fascistiske Korps! For aktivt Forsvar af Arbejdernes Stat Sovjetunionen!"³⁵ Det første arbejderværn eksisterede blot et års tid, men i december 1930 blev RAV genoprettet, sandsynligvis på initiativ af DKU.³⁶ Gendannelsen faldt tidsmæssigt sammen med oprettelsen af de første nazistiske partier, og nogle af de tidligste nazistiske

32. John T. Lauridsen, *Føreren har ordet! Frits Clausen om sig selv og DNSAP* (København 2003), s. 201, 355; Malene Djursaa, *DNSAP, danske nazister 1930-45*. Bd. 1 (København 1981), s. 43.

33. Danmarks Kommunistiske Ungdom 1930-33, Enmeordnede sager, pk. 8, Aksel Larsens arkiv, Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv (ABA), Taastrup.

34. Journalsag 496/1932, Justitsministeriets 3. Kontor, RA.

35. Journalsag 496/1932, Justitsministeriets 3. Kontor, RA.

36. Journalsag 496/1932, Justitsministeriets 3. Kontor, RA.

agitationsmøder i København i slutningen af november 1930 udviklede sig da også til "spektakelmøder" pga. kommunisterne.³⁷

Den højreradikale tilstedeværelse i København var på dette tidlige tidspunkt dog meget begrænset, og den antifascistiske politik og idéen om selvforsvarsgrupper var mere principiel end praktisk. Arbejderværnet, som RAV skiftede navn til i 1931, kom med sine mellem 300 og 600 medlemmer³⁸ derfor primært til at fungere som demonstrationsværn for den kommunistiske bevægelse, der skulle sikre gennemførelsen af demonstrationer og forhindre politiet i at splitte dem. Arbejderværnets mest markante bidrag til udviklingen af antifascismen i Danmark var derfor formuleringen af en radikal, antifascistisk politik koblet med en innovativ transfer fra Tyskland af en militant organisatorisk tradition. Denne var kendetegnet ved en militaristisk selvscenesættelse, brug af uniformering, af særlige symboler og en villighed til at anvende vold som politisk kampmiddel. Gennem en gruppe disciplinerede kerneaktivister fra Arbejderværnet kom denne tradition til at sætte sit præg på den ungkommunistiske bevægelse og den militante antifascistiske mobilisering op gennem første halvdel af 1930'erne.

Radikaliseringen af det ungkommunistiske miljø omkring DKU og Arbejderværnet skete især under indtryk af den såkaldte ultravenstrepolitik, som var blevet vedtaget på Kommunistisk Internationales 6. kongres i 1928, og som DKP ifølge flere forskere frem til 1934 var fuldstændig underlagt.³⁹ Som konsekvens af socialfascismetesen førte de danske kommunister en indædt kamp imod Socialdemokratiet, og betegnende for ultravenstrepolitikken blev den antifascistiske kamp derfor knyttet sammen med en aktiv strategi for at splitte den socialdemokratiske ungdomsorganisation, DSU. Konflikten mellem de to ungdomsforbund eskalerede i årene 1931–32 med en række voldelige konfrontationer ved socialdemokratiske møder, som ungkommunisterne forsøgte at infiltrere.⁴⁰ Konflikten kulminerede i forbindelse med folketingsvalget i november 1932, hvor en ung DSU'er, Verner Nielsen, døde af kraniebrud efter et slagsmål med DKU'ere i København.⁴¹

37. Journalsag 227/1931, Justitsministeriets 3. Kontor, RA.

38. Journalsag 496/1932, Justitsministeriets 3. Kontor, RA.

39. Bloch-Poulsen m.fl., *Planøkonomi*, s. 89–91, 106; Søren Nielsen-Man, *Kurs mod demokrati? Kommunismens demokratigrundlag og DKP's demokratiopfattelse 1919–1947* (København 2008), s. 249.

40. Knudsen & Munksgård, 'DSU i 1930'erne', s. 69 ff.

41. Larsen, 'Politisk vold', s. 28–29; *Unge Garde* 1932:12, s. 8.

Medlemmer af det kommunistiske Arbejderværnet fotograferet i forbindelse med en havnestrejke ca. 1933. Bild: Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv.

Sideløbende med udviklingen inden for den kommunistiske ungdomsbewægelse var der sket en lignende politisk radikalisering i dele af DSU i København. Udviklingen havde bl.a. sin baggrund i den såkaldte kulturbevægelse i slutningen af 1920'erne, og DSU-Københavnskredsen havde allerede i 1928 indført en uniform efter forbillede fra tyske Sozialistische Arbeiter-Jugend (SAJ) bestående af en blå bluse og et rødt tørklæde.⁴² En anden tysk inspiration i de københavnske DSU-afdelinger var oprettelsen af Ordensværnet (OV) i årene 1931–32, som en socialdemokratisk pendant til Arbejderværnet. Baggrunden var sammenstødende med ungkommunisterne, og formålet var at beskytte socialdemokratiske møder og demonstrationer. Ordensværnet var ligesom Arbejderværnet uniformeret, og man var stærkt inspireret af de tyske socialdemokraters Eiserne Front, hvorfra man hentede det antifascistiske trepilesymbol som sit mærke. OV trænede kampsport og medlemskab af en sygekasse var et adgangskrav, hvilket understreger, at man var villig til at indgå i fysiske konfronta-

42. Ernst Johansen, *Der har smældet et flag* (København 1945), s. 58–60; Martin Grunz, 'Den totalitære fristelse Socialdemokraters veje ind i nationalsocialismen', *Arbejderhistorie* 2004:2–3, s. 25.

tioner.⁴³ Som Knudsen og Munksgård har påpeget i deres undersøgelse af DSU i 1930'erne, blev OV et naturligt samlingssted for de radikale og stærkt aktivistiske kræfter inden for DSU i København.⁴⁴ En kernegruppe af ordensværnsfolk kom siden til at udgøre nogle af de væsentligste drivkræfter i etableringen af et militant antifascistisk miljø.

Antifascistisk mobilisering 1932–33

Hverken DSU eller DKU havde på dette tidspunkt et særligt stort fokus på fascismen. Det ændrede sig imidlertid i sommeren 1932, hvor to faktorer skabte grobund for den antifascistiske mobilisering på venstrefløjen. Den ene var nazisternes fremgang ved det tyske rigsdagsvalg i slutningen af juli, hvor NSDAP blev det største parti med 37,4 % af stemmerne.⁴⁵ Både DSU-bladet *Rød Ungdom* og DKU'ernes *Unge Garde* bragte i sensommeren artikler om den foruroligende politiske udvikling syd for grænsen og om nazisternes angreb på den tyske arbejderbevægelse.⁴⁶ Den anden faktor var hjemlig. I maj måned oprettede DNSAP en københavnsk Stormafdeling (SA) og iværksatte et propagandafremstød i hovedstaden med uddeling af løbesedler ved en række socialdemokratiske friluftsmøder. Det førte til gadekonfrontationer mellem SA'ere og venstreorienterede aktivister, der i store grupper jagtede nazisterne væk fra mødepladserne.⁴⁷

I forbindelse med sensommerens og efterårets rigsdagsvalg meldte også Det Konservative Folkepartis ungdomsorganisation, KU, sig ind i kampen om det offentlige rum. Konservativ Ungdom var på dette tidspunkt begyndt en ideologisk nyorientering og radikalisering, inspireret af især den italienske fascisme. Til den såkaldte nykonservatisme knyttede der en sig en række af fascismens centrale ideologiske elementer, bl.a. en udtalt antimarxisme, antiliberalisme, antiparlamentarisme og idéen om den korporative stat.⁴⁸ Samtidig skete der en aktivisering af

43. *Alarm* (1934:1), s. 6; *Alarm* (1934:2), s. 6; Forhandlingsprotokol 1931–1936, kasse 1, DSU-Københavnskredsens arkiv, ABA; Forhandlingsprotokol 1929–1932, kasse 3, DSU-Vesterbros arkiv, ABA.

44. Knudsen & Munksgård, 'DSU i 1930'erne', s. 136.

45. Quaade & Ravn, *Højre om!*, s. 9.

46. *Rød Ungdom* (3. årg.), s. 90; *Unge Garde* (1. årg. 7), s. 1.

47. *National-Socialisten* (2. årg. 20), s. 3; *National-Socialisten* (2. årg. 27), s. 3; *National-Socialisten* (2. årg. 28), s. 2; *National-Socialisten* (2. årg. 29), s. 3.

48. Christian Egander Skov, *Den nye tid - konservatismens ideologiske udvikling i mellemkrigstiden* (Aarhus 2013), s. 272–276; Mogens Clausen, 'Det konservative folkepartis ungdomsorganisation 1932–36' (Københavns Universitet 1975), s. 101.

KU's agitation med uniformering, brug af heilhilsnen og oprettelsen af Stormtropperne (ST) i efteråret 1932, der fastholdtes langt op i 1930'erne.⁴⁹ Den nye højreradikale profil hos KU førte til voldelige konfrontationer, bl.a. i forbindelse med to konservative vælgermøder i august, hvor DSU'ere og sandsynligvis også DKU'ere forstyrrede møderne.⁵⁰ Sammen med sommerens konfrontationer med nazisterne markerede dette den egentlige spæde start på de følgende fire års militante mobilisering mod fascismen. Allerede på dette tidspunkt havde antifascisterne udviklet nogle forholdsvist faste aktionstyper, mødeforstyrrelsen og gadekonfrontationen, og der fandtes en villighed blandt aktivisterne til at anvende vold i forbindelse med aktionerne.

Den antifascistiske mobilisering fortsatte i takt med den politiske udvikling i Europa, og der skete en tydelig eskalering i antallet af konfrontationer og en udvidelse af det militante aktionsrepertoire i forbindelse med den højreradikale mobilisering i de følgende år. Nazisternes magtovertagelse i Tyskland i januar 1933, likvideringen af den tyske arbejderbevægelse og endelig den politiske uro i Sønderjylland i foråret⁵¹ blev de helt store katalysatorer for udviklingen af egentlige antifascistiske modstrategier på den danske venstrefløj i løbet af 1933. DKP og DKU tog initiativ til dannelse af en antifascistisk enhedsfrontorganisation, *Kampfronten mod Fascismen*, og indkaldte i påsken 14.–15. april til en skandinavisk antifakonference i København.⁵² Kampfronten skulle samle politiske og faglige organisationer på venstrefløjen i en aktionsmæssig enhedsfront – under kommunistisk ledelse. Man opfordrede også den socialdemokratiske arbejderbevægelse til at deltage, men det blev ikke overraskende blankt afvist af den socialdemokratiske ledelse som et kommunistisk splittelsesforsøg.⁵³ Kommunisternes ultravenstrepolitik og socialfascismebeskyldninger de seneste år havde bragt forholdet mellem de to partier under frysepunktet. Det danske socialdemokrati havde siden 1929 været det regeringsbærende parti i

49. Erik Jensen, *Mellem demokrati og fascisme. Træk af konservativ Ungdoms organisatoriske og ideologiske nyorientering 1932–34* (Odense 1983), s. 123 ff.

50. *KU's Kampblad* 1934:1, s. 5–6.

51. Se: Birgitte Herreborg Thomsen & Henrik Skov Kristensen, *Sønderjylland i 1933* (Aabenraa 2010).

52. *Kampfronten mod Fascismen*, kasse 8, Aksel Larsens arkiv, ABA; Børge Houmann, *Kommunist under besættelsen* (København 1990), s. 52–53.

53. Antifascistiske komiteer, kasse 1228, Landsorganisationen i Danmarks arkiv, ABA.

Danmark og abonnerede i det store hele på Socialistisk Arbejderinternationales (SAI) fascismeanalyser og den såkaldte totalitarismedoktrin, der sidestillede det fascistiske diktatur i Italien med bolsjevikernes i Sovjetunionen. Kampen mod kommunisterne blev derfor et vigtigt fokuspunkt i Socialdemokratiets nationale overlevelsestrategi i 1930'erne, der foruden en økonomisk krisepolitik indebar en neutralitets- og appeasementpolitik over for det nazistiske Tyskland, der var et af Danmarks vigtigste eksportmarkeder.⁵⁴

Trepil mod hagekors

I DSU blev kampen mod fascismen opprioriteret i løbet af sommeren 1933 og koblet til et udvidet forsvar for demokratiet.⁵⁵ Der var dog dele af den socialdemokratiske ungdomsbewægelse i København, der mente, at man skulle gå markant mere radikalt til værks i den antifascistiske kamp. Blandt dem var en gruppe unge socialdemokratiske akademikere, heriblandt senere statsminister Jens Otto Krag, der i løbet af sommeren samledes omkring den russiskfødte tyske socialdemokrat, Sergei Tschachotin, og hans psykologiske propaganda.⁵⁶ Tschachotin havde før sin flugt fra Tyskland udviklet et symbolsprog til Eisernes Fronts antifascistiske propaganda, bl.a. trepilsymbolet, der skulle bekæmpe nazismen gennem dens egne propagandametoder: et stærkt billedsymbol (trepilene), et kampråb ("Freiheit!") og en plastisk hilsen (den strakte knytnævearm).⁵⁷ I efteråret dannede gruppen den selvbestaltede Socialdemokratisk Propagandaforening (SPF) og parallelorganisationen Aktiv-Socialistisk Front (ASF), der havde til formål at indføre Tschachotins propagandametoder i den socialdemokratiske bevægelse. ASF var en revolutionær, antifascistisk gruppe, der under parolen "Aktion – ikke Diskussion" blandt sine hovedformål havde oprettelsen af en revolutionær enhedsfront mellem socialdemokrater og kommunister. Foruden propagandaen var ASF også villig til at benytte mere korporlige midler i den antifascistiske kamp:

54. Pedersen, 'Danske socialdemokrati', s. 17–19, 97; Bo Lidegaard & Thomas Højrup, 'Suverænitetarbejde og velfærdsudvikling', Thomas Højrup & Klaus Bolvig (red.), *Velfærdssamfund – velfærdsstaters forsvarsform?* (København 2007), s. 209–211; Nils Arne Sørensen, 'Kunne man forestille sig en dansk Hitler?', *Arbejderhistorie* 2003:2, s. 19.

55. *Rød Ungdom* (14. årg.), s. 80.

56. Jens Otto Krag, *Ung mand fra trediveerne* (København 1969), s. 61–74.

57. Aktiv Socialisme, kasse 64, Socialdemokratiets arkiv, ABA; Sergei Tschachotin, *Trepil mod hagekors* (København 1933), s. 27–37.

Skønt Demokratiet er og altid vil være vort sidste, endelige Maal, erklærer vi Tanken om at ville anvende demokratiske Metoder i Kampen mod Fascismen som fuldkommen forkert, vildledende og kun egnet til at give Fascismen et Springbræt for at komme til Magten – Kampen mod Fascismen vil vi føre saavel med fysisk som med aandelig Vold.⁵⁸

SPF/ASF, der siden er blevet kaldt *trepilebevægelsen*, fungerede via en radikal politikudvikling i efteråret og vinteren 1933–34 som en motor for dannelsen af en antifascistisk opposition i DSU. Gruppens vigtigste bidrag til den militante antifascisme var således at formulere et sprog, som de radikale DSU'ere kunne mødes om ved at italesætte nødvendigheden i at bruge militante kampmidler og den aktionsmæssige enhedsfront med kommunisterne i kampen mod fascismen.

Som det fremgår af figur 1 (se side 139) steg antallet af antifascistiske aktioner i Storkøbenhavn fra 14 i 1932 til 26 det følgende år. Netop i 1933 mobiliserede Konservativ Ungdom kraftigt på gaden, bl.a. med store demonstrationer, der skulle etablere KU som gadebevægelse og erobre en plads for organisationen i det offentlige rum. Samtidig markerede en militant udbrydergruppe fra DNSAP, Wilfred Petersens Nationalsocialistisk Parti (NSP), sig aktivistisk i København i årene 1933–34 med en stærk SA-organisation.⁵⁹ Som modsvar på denne højreradikale mobilisering skete der i 1933 en innovation i de radikale antifascisters aktionsrepertoire. KU-demonstrationerne blev mødt med modaktioner, hvor store grupper af aktivister forsøgte at forhindre demonstrationerne. Et eksempel på en sådan aktion fandt sted ved KU's demonstration på Langelands Plads den 3. september 1933. Her forsøgte omkring 200 aktivister, fortrinsvist fra DKU og DSU, med råb og sang at forstyrre og overdøve de konservative talere. Under og efter demonstrationen kom det til flere slagsmål mellem antifascister og KU'ere.⁶⁰ En række regulære overfald på medlemmer af SA-folk fra NSP samme måned vidner desuden om en skærpet kurs over for de danske nazister.⁶¹

De radikale tendenser i DSU og det stigende antal fysiske konfrontationer med ungsocialistisk deltagelse faldt ikke i god jord i den socialdemokratiske partitop. I oktober måtte DSU-Københavskredsens

58. Aktiv Socialisme, kasse 64, Socialdemokratiets arkiv, ABA.

59. John T. Lauridsen, *Dansk nazisme 1930–45 - og derefter* (København 2002), s. 531; Lauridsen, *Føreren har ordet!*, s. 430, 432; *NSU* (5. årg. nov.), s. 5.

60. *KU's Kampblad* 1934:1, s. 5–6; *Berlingske Tidende* 4.9.1933.

61. *Under Hagekorset* 1933:okt., s. 7.

bestyrelse, der ellers i vid udtrækning tolererede de radikale tendenser,⁶² i et cirkulære indskærpe over for medlemmerne, at man skulle holde sig borte fra politiske modstanderes møder og demonstrationer.⁶³ Også Ordensvænet, der i stigende grad deltog i slagsmål med KU'ere og nazister, blev i løbet af 1933 genstand for debat. Det førte til, at de lokale OV-grupper i december blev samlet i et fælles kredsordensværn og sat under administration af den københavnske DSU-ledelse.⁶⁴

Etableringen af et militant antifamiljø

Antifascismespørgsmålet og især diskussionen om brugen af militante midler var blevet en varm kartoffel i det socialdemokratiske moderparti og en kampplads for de oppositionelle dele af DSU. Trepilene kom til at symbolisere den radikale politiske linje, som Ordensvænet, ASF og en række københavnske lokalafdelinger var blevet samlingspunkt for. Kampen for en mere håndfast antifascisme blev her knyttet sammen med en kritik af den generelle politiske linje i DSU og forholdet til Socialdemokratiet. På ungdomsforbundets 6. kongres i april 1934 stillede nogle københavnske lokalafdelinger en række forslag og resolutioner, der skulle gøre den radikale, antifascisme til DSU's officielle politik. En af resolutionerne argumenterede for, at når fascismen agerede ved vold, måtte DSU anvende "de Vaaben, der er Modstandernes Vaaben jævnbyrdige."⁶⁵ DSU-toppen tog kraftigt afstand fra de radikale forslag, der alle faldt ved afstemningen.⁶⁶

Uroen i DSU faldt sammen med Socialdemokratiets politiske transformation fra klasseorienteret arbejderparti til nationalt folkeparti, en udvikling, der kulminerede med lanceringen af et nyt partiprogram, "Danmark for Folket", i maj 1934. Den socialdemokratiske regering satte samtidig ind mod den fascistiske trussel og sociale uro bl.a. gennem en række lovgivningsmæssige tiltag, herunder uniformsforbuddet

62. Grunz, 'Den totalitære fristelse', s. 29–30.

63. Korrespondance og møder vedrørende kreds og forbund, kasse 1, Socialdemokratiske Studenters arkiv, ABA.

64. Forhandlingsprotokol 1931–1936, kasse 1, DSU-Københavnskredsen arkiv, ABA; Cirkulærer fra Københavnskredsen til D.U.I. og D.s.U. 1933, kasse 82, Danmarks Socialdemokratiske Ungdom arkiv, ABA.

65. D.s.U. Forbund forhandlingsprotokol, kasse 208, Danmarks Socialdemokratiske Ungdom arkiv, ABA.

66. D.s.U. Forbund forhandlingsprotokol, kasse 208, Danmarks Socialdemokratiske Ungdom arkiv, ABA.

DSU-Vesterbros Ordensværn på øvelse i Bøndernes Hegn nord for København, ca. 1932.
 Bild: Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv.

i 1933 og de såkaldte uroløve året efter.⁶⁷ Ordensværet og DSU'ernes deltagelse i fysiske konfrontationer med politiske modstanderorganisationer passede dårligt ind i denne politiske linje, og der var for den socialdemokratiske ledelse et akut behov for at skabe ro i rækkerne. Derfor blev et hårdt presset DSU-Københavnskredsen i september 1934 nødt til at nedlægge Ordensværet.⁶⁸ Samtidig vedtog kredsmødet en resolution, der gjorde det til eksklusionsgrund for medlemmerne, at deltage i konfrontationer med politiske modstandere og som slog fast, at "DsU ønsker ikke og vil ikke medvirke til, at voldsprincippet indføres i dansk politisk kamp."⁶⁹

Omkring 25 ordensværnfolk meldte sig i protest ud af DSU og begyndte i oktober at udgive det hektograferede oppositionsblad, *Alarm*.⁷⁰

67. Ordensværet, Københavnskredsen, øvrigt materiale, kasse 80, Danmarks Socialdemokratiske Ungdoms arkiv, ABA.

68. Ordensværn 1934, Korrespondance, kasse 278, Socialdemokratiets arkiv, ABA; Forhandlingsprotokol 1931-1936, kasse 1, DSU-Københavnskredsens arkiv, ABA.

69. Oluf Bertolt, Ernst Christiansen & Poul Hansen, *En bygning vi rejser, den politiske arbejderbevægelses historie i Danmark*, Bd. 2. (København 1955), s. 286.

70. Ordensværn 1934, Korrespondance, kasse 278, Socialdemokratiets arkiv, ABA; Eksklusioner og genoptagelser, kasse 80, Danmarks Socialdemokratiske Ungdom arkiv, ABA.

Alarmgruppen opfattede sig som en fortsættelse af den radikale opposition i DSU, og deres mål var bl.a. at skabe en antifascistisk værneorganisation. Videre hed det i første nummer af *Alarm*:

Ogsaa herhjemme er den praktiske Enhedsfront nødvendig, hvis vi skal kunde standse de forskellige konservative fascistiske og nazibefængte Organisationer i deres stærkt voldsbetonede Fremfærden.⁷¹

Balladen om DSU'eres deltagelse i militante aktioner mod højreradikale møder og demonstrationer fortsatte de følgende år, men nedlæggelsen af Ordensvænet var det egentlige opgør med den organiserede radikale antifascisme i DSU. Det åbnede dog samtidig døren for etableringen af et antifascistisk miljø på tværs af partitilhørsforhold.

DKU havde i løbet af 1934 målrettet forsøgt at udnytte uroen i DSU til at skabe forbindelse til de oppositionelle DSU'ere og splitte organisationen yderligere på antifascismespørgsmålet.⁷² I forbindelse med nedlæggelsen af Ordensvænet forsøgte DKU i starten af oktober at etablere et samarbejde med Alarmgruppen om oprettelsen af et fælles selvbeskyttelseskorps, Arbejdernes Beskyttelsesforbund (ABF). Initiativet til ABF blev taget i forbindelse med mobiliseringen mod et nazistisk møde i københavnerforstaden Søborg, og en af de fremtrædende DKU'ere i forhandlingerne med Alarmgruppen var Carl Metz, der havde en baggrund i Arbejdervænet.⁷³ Arbejdervænet havde på dette tidspunkt udspillet sin oprindelige rolle og var ikke længere særligt aktivt på gaden. Det kan være en del af baggrunden for, at DKU nu forsøgte at få kontrol med de radikale DSU'ere ved at forene resterne af AV med resterne af Ordensvænet i en fælles organisation.⁷⁴ Det var det første reelle forsøg på en sammensmeltning af de militante kommunistiske og socialdemokratiske miljøer. Man øjner her dannelsen af et egentligt antifascistisk miljø på tværs af de politiske skel, en formalisering af det de facto-samarbejde, der havde eksisteret i den antifascistiske aktivisme mellem ungtkommunister og DSU'ere siden 1932. Kommunistiske og socialdemokratiske aktivister deltog nemlig sammen i mindst en tredjedel af de 54 aktioner, jeg har registreret frem

71. *Alarm* 1934:0A, s. 8.

72. ABA, DKU, Cirkulærer 1934.

73. ABA, DKU, Korrespondance, Celle 15; *Alarm* 0A: 8; *Alarm* 1: 5.

74. ABA, DKU, Korrespondance, Celle; 15 ABA, DKU, Cirkulærer 1934.

til oktober 1934.⁷⁵ Selvom det ikke siger noget om en eventuel koordinering mellem de to grupper, vidner det dog om et vist samarbejde.

At projektet med ABF ikke materialiserede sig, skyldtes formentlig alarmfolkernes fortsatte ideologiske tilknytning til DSU og deres ensidige fokus på den fysiske kamp mod fascismen, frem for den faglige og politiske kamp, som DKU især plæderede for.⁷⁶ Det formelle organisatoriske samarbejde mellem DKU og Alarm forblev derfor ved afholdelsen af en række møder og nogle fælles indkaldte enhedsfrontdemonstrationer, hvor man også forsøgte at mobilisere DSU'erne. I forbindelse med en af disse demonstrationer den 13. januar 1935 valgte DSU efterfølgende at ekskludere 40 medlemmer for at deres deltagelse i demonstrationen. Det drejede sig bl.a. om flere medlemmer fra Ravnsborg-afdelingen på Nørrebro, og en del af dem tilsluttede sig efterfølgende Alarmgruppen,⁷⁷ der derved formentlig nåede op på 100–150 medlemmer.⁷⁸ At gruppen ikke formåede at samle flere DSU'ere om sit radikale, centristiske standpunkt mellem DSU og DKU skyldtes ifølge kommunisten Carl Metz, at mange venstreelementer i den øvrige DSU-opposition betragtede alarmfolkene som "romantiske støvlesocialister".⁷⁹

Efteråret 1935: Den militante antifascismes zenit

Netop spørgsmålet om den fysiske konfrontation førte i det tidlige forår 1935 til en splittelse i Alarmgruppen og en fragmentering af det militante antifascistiske miljø i København. På den ene side stod den gamle kernegruppe af tidligere ordensværnsfolk, der anså den fysiske kamp og oprettelsen af en værneorganisation som et vigtigt middel i kampen mod fascismen og som ønskede et samarbejde med DKU. På den anden side stod de tidligere Ravnsborg-DSU'erne, der havde et mere revolutionært marxistisk fokus på den antifascistiske kamp og samlede sig omkring kritikken af Socialdemokratiets reformisme og

75. Charlie Emil Krautwald, 'Kampklar! Antifascistisk mobilisering og militante kampmidler på den danske venstrefløj 1930–36' (Københavns Universitet 2016), s. 62.

76. Knudsen & Munksgård, 'DSU i 1930'erne', s. 140; *Unge Garde*, 3. årg., dec.: 1, s. 8.

77. Foretagne eksklusioner i anledning af Enhedsfrontdemonstrationen den 13. januar, kasse 80, Danmarks Socialdemokratiske Ungdom arkiv, ABA; Cirkulærer fra Københavnskredsen til D.U.I. og D.s.U. 1935, kasse 82, Danmarks Socialdemokratiske Ungdom arkiv, ABA.

78. *Alarm* 1935:6, s. 5–6; 'En Vurdering af Alarmgruppens udvikling', s. 2, kasse 1, Carl Metz' arkiv, ABA.

79. 'En Vurdering af Alarmgruppens udvikling', s. 3, kasse 1, Carl Metz' arkiv, ABA.

nationalisme.⁸⁰ I april blev Alarmgruppen splittet i tre dele. De tidligere OV-folk dannede Antifascistisk Kampforbund (AK) og videreførte *Alarm*-bladet, mens Ravnsborg-folkene stiftede Socialistisk Ungdoms Forbund (SUF). En lille gruppe trotskister var kort forinden brudt ud og havde dannet Socialistisk Arbejderungdom (SAU).⁸¹

Antifascistisk Kampforbund videreførte den militante tradition fra Ordensvænet. Samtidig rekrutterede AK en større gruppe DKU'ere⁸² og markerer sig derfor som den første antifascistiske gruppe, der organiserede både socialdemokrater og ungtkommunister. Gruppen blev derved på sin vis det, som Arbejdernes Beskyttelsesforbund skulle have været, nemlig en mere tværpolitisk organisation. Kommunisterne havde en forholdsvis stor indflydelse i AK, hvilket bl.a. kom til udtryk ved, at organisationens politik i sensommeren 1935 fik en tydelig afsmitning fra den kommunistiske folkefrontstrategi, som netop var vedtaget på Kommunistisk Internationales 7. kongres i juli-august.⁸³ Strategien var et skred væk fra ultravenstrelinjens sekterisme og fordrede på papiret skabelsen af arbejderklassens aktionsenhed gennem brede antifascistiske alliancer og enhedsfront med socialdemokraterne på alle niveauer.⁸⁴

For AK skulle strategien kombineres med den hidtidige militante praksis over for de højreradikale ud fra den simple devise: "K.U. er Højkapitalens Stødbrigade, derfor: Uforsonlig Kamp mod K.U.!!!"⁸⁵ Samarbejdet mellem DKU'erne og de tidligere OV'er blev dog kort. I august brød en gruppe ungtkommunistiske medlemmer ud af organisationen og dannede den kortlivede Antifascistisk Kampfront (AKF).⁸⁶ Kildegrundlaget til denne perifere organisations historie er begrænset til bare to numre af medlemsbladet *Antifascisten* og et sæt vedtægter (der meget sigende befinder sig i DKU's arkiv), men AKF lader til at have været en regulær DKU-frontorganisation.⁸⁷ Kampfronten så sig selv som

80. Knudsen & Munksgård, 'DSU i 1930'erne', s. 150–152.

81. *Alarm* 1935:10, s. 2; *Revolte* 1935:1, s. 2; Bertel Nygaard, 'Revolutionen udskudt. Danske trotskister i 1940'erne', *Arbejderhistorie* 2012:3, s. 80.

82. *Revolte* 1935:4, s. 2; Lene Bredsdorff, *Halvdan. En biografi om Halvdan Rasmussen* (København 2005), s. 38.

83. *Alarm* 1935:11, s. 3.

84. Bloch-Poulsen m.fl., *Planøkonomi*, s. 92–95.

85. *Alarm* 1935:11, s. 3.

86. *Antifascisten* 1935:1, s. 6; *Revolte* 1935:4, s. 2.

87. "Love og Statutter for Antifascistisk Kampfront", kasse 8, Antifascistiske organisationer, Danmarks Kommunistiske Ungdoms arkiv, ABA.

organisatorisk arvtager til både Arbejderværnet og Ordensværnet,⁸⁸ og gruppen havde i det hele taget en ret militant retorik:

“[...] Arbejdernes Modangreb mod den voksende fascistiske Fare, maa iværksættes nu, inden det bliver for sent. I dette Modangreb ser den nydannede Værneorganisation “Antifascistisk Kampfront” det som sin Opgave at være de første. Det er Kampfrontens Opgave, at søge tilintetgøre K.U., Nazi og lignende fascistiske Terrororganisationer[...].”⁸⁹

AKF spillede i kraft af sin begrænsede størrelse og korte levetid en marginal rolle, ligesom organisationen unægteligt var udtryk for en splittelse, snarere end en samling af det antifascistiske miljø. Omvendt var Antifascistisk Kampfront i sin form og intentioner på mange måder kulminationen på den militante udvikling. Den var et produkt af den stadigt stigende radikalitet i miljøet, der kom til udtryk i en mere åben anerkendelse udadtil af den fysiske konfrontation som kampmiddel. Det afspejlede sig også på gaden i sommeren og især efteråret 1935.

Der tegnede sig på dette tidspunkt konturerne af en militant netværksdannelse i København bestående af smågrupperne AK, AKF og de øvrige Alarm-udspaltninger SUF og SAU, samt en række medlemmer af især DKU, men også DSU. Det er svært at sætte et tal på størrelsen af det militante antifascistiske miljø i København i sensommeren 1935, men det bestod formentlig ikke af mere end 200 aktive og organiserede personer, hvilket harmonerer godt med deltagerantallet for deres aktioner. Dette netværk stod i efteråret for en lang række militante aktioner mod Konservativ Ungdom og nazisterne. Strategien bag blev bl.a. italesat af Socialistisk Arbejderungdom i juli måned. På en løbeseddel kritiserede gruppen det antifascistiske miljø for manglende koordination og fornødent militant niveau i forbindelse med en nazistisk demonstration i København. Derfor opfordrede man til dannelsen af et revolutionært kampkartel, hvis mål det skulle være “klart og konsekvent at hindre, ikke kun at prøve at hindre, nazi og K.U. i at holde møder i københavn [*sic*].”⁹⁰

Antallet af konfrontationer med nazisterne og især KU kulminerede således i 1935. Jeg har dette år registret 51 aktioner i Storkøbenhavn, hvilket er mere end en fordobling ift. 1934. Næsten halvdelen af dem

88. *Antifascisten* 1935:2, s. 3.

89. *Antifascisten* 1935:1, s. 2.

90. Socialistisk Arbejderungdom, kasse 698, Danmarks Kommunistiske Partis arkiv, ABA.

fandt sted alene i oktober måned i forbindelse med folketingsvalget. Op til valget den 22. oktober gik det antifascistiske miljø målrettet efter Konservativ Ungdoms løbeseddeluddelere og højtalerbiler, der i bogstavelig forstand blev jagtet rundt i byen.⁹¹

Efterårets største antifascistiske mobilisering fandt sted i forbindelse med KU-demonstrationen på Blågård's Plads den 29. september. Siden 1933 var KU's store demonstrationer i København jævnligt blevet mødt med modmobilisering fra venstrefløjen, og flere havde udviklet sig til masseslagsmål med flere hundrede deltagere. Forud for demonstrationen på Blågård's Plads mobiliserede venstrefløjen kraftigt. Blandt andet gennem uddeling af løbesedler i hele byen, der opfordrede folk til at møde op på pladsen søndag kl. 15 bl.a. under parolen "Vis de grønne Fascister at København er rød."⁹² Op mod 2.000 mennesker gik på gaden for at protestere imod KU. Mens DKP's officielle taktik var at vise symbolsk modstand mod demonstrationen ved bl.a. at hænge røde flag i vinduerne, var de militante antifascisters taktik mere direkte. Man opfordrede åbent til at indtage Blågård's Plads i timerne før og blokere demonstrationen.⁹³ Op mod 800 personer fulgte denne opfordring, og politiet måtte ved 15-tiden rydde pladsen, men aktivisterne blev ved med at sive ind på pladsen fra baggårde og passager.⁹⁴ Både før og især under demonstrationen var der en lang række håndgemæng mellem KU'ere og moddemonstranter på Blågård's Plads og i gaderne omkring, ligesom at en stor gruppe kommunister forsøgte at sprænge politiets kæder og trænge ind på pladsen. Under det efterfølgende demonstrationstog ind mod Indre By fandt en lang række konfrontationer sted mellem moddemonstranter og KU'ere.⁹⁵

For DKU var medlemmernes deltagelse i fysiske konfrontationer med KU'erne under valgkampen efterhånden blevet et politisk problem. DKU-ledelsen blev derfor nødt til at udsende to skrivelser, der forbød medlemmerne at deltage i fysiske konfrontationer med KU og

91. *Dagens Nyheder* 18.10.1935.

92. Journalsag 4756/35, Udtagne sager J. Diverse politiske møder (1934–1935), Københavns Politi, Politidirektørens Sekretariats arkiv, RA.

93. Journalsag 4756/35, Udtagne sager J. Diverse politiske møder (1934–1935), Københavns Politi, Politidirektørens Sekretariats arkiv, RA.

94. *Politiken* 30.9.1935, s. 1, 19.

95. Journalsag 4756/35, Udtagne sager J. Diverse politiske møder (1934–1935), Københavns Politi, Politidirektørens Sekretariats arkiv, RA; *Berlingske Tidende* 30.9.1935, s. 1–2; *Politiken* 30.9.1935, s. 1.

optræde provokatorisk eller forstyrrende ved deres møder.⁹⁶ I det hele taget skete der efter konfrontationsbølgen i efteråret tilsyneladende en kraftig afmatning af det militante antifascistiske miljø. Antifascistisk Kampforbund og Antifascistisk Kampfront glider i slutningen af 1935 ud af kilderne, og demobiliseringen fortsatte ind i det nye år. Jeg har været i stand til at finde oplysninger om blot otte aktioner mod højreradikale i Storkøbenhavn i hele 1936. Tre KU-demonstrationer i maj og juni måned blev forstyrret af aktivister, og DSU's Københavnsformand, Børge Jakobsen, måtte på denne baggrund endnu en gang minde afdelingerne om forbuddet mod at "optræde som Urostiftere ved andre politiske Organisationers Møder eller Demonstrationer."⁹⁷ Deeskaleringen var dog trådt igennem, og konfrontationerne mellem antifascisterne og KU hører mere eller mindre op efter 1936.

Deeskaleringen i konfliktniveaue passer udmærket med Tarrows model for forløbet af en konfliktcyklus.⁹⁸ Dog er det svært at pege på en entydig forklaring på demobiliseringen i det antifascistiske miljø. KU's gradvise opgør med de højreradikale tendenser fra netop 1936 og frem er uden tvivl en vigtig del af forklaringen på KU's langt mindre offensive rolle politisk og på gadeplan.⁹⁹ Nazisterne havde i København længe været presset i defensiven, og samtidig kan man pege på DSU's og DKU's distancering fra de militante tendenser og, for kommunisternes vedkommende, folkefrontstrategiens endelige gennemslag i 1935 som mulige faktorer. I slutningen af 1936 skete der tillige en forskydning i venstrefløjens antifascistiske fokus til borgerkrigen i Spanien, hvor en række kerneaktivister fra især de kommunistiske og trotskistiske miljøer meldte sig som frivillige på folkefrontens side.¹⁰⁰

Et militant aktionsrepertoire

De radikale antifascistiske aktørers militante praksis imod nazisterne og Konservativ Ungdom udviklede i løbet af første halvdel af 1930'erne sig til et repertoire af konfrontative aktionstyper. Det startede med simple mødeforstyrrelser ved de første nazistiske møder i november

96. Cirkulærer mm. 1930'erne, kasse 290, Danmarks Kommunistiske Ungdoms arkiv, ABA.

97. DSU-DUI 1936, korrespondance, kasse 278, Socialdemokratiets arkiv, ABA.

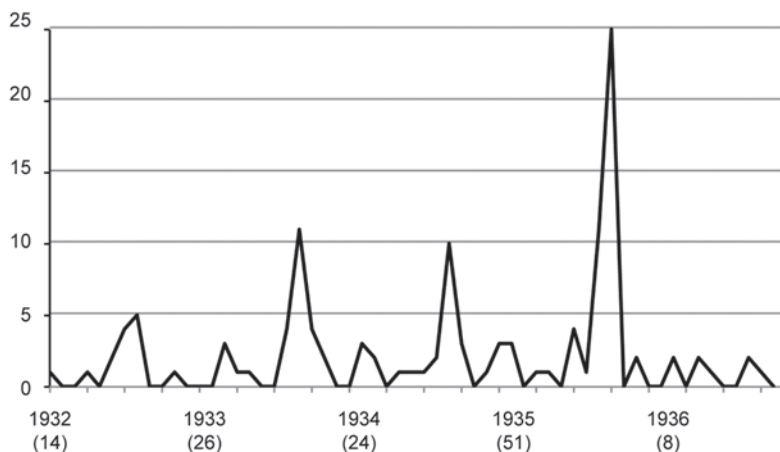
98. della Porta, 'Competitive Escalation', s. 93–94, 111.

99. Knudsen & Munksgård, 'DSU i 1930'erne', s. 165; Skov, *Den nye tid*, s. 276.

100. Albert Scherfig, Charlie Krautwald et al., *Brødrene Nielsen – Breve fra Den Spanske Borgerkrig* (København 2014), s. 29–33.

1930 og kulminerede med de store massekonfrontationer ved KU's demonstrationer i årene 1933–36. Jeg har som tidligere nævnt samlet informationer om 126 aktioner gennemført af antifascistiske grupper i Storkøbenhavn i perioden 1930–36¹⁰¹ med det formål at lave kvantitative, statistiske undersøgelser af den militante praksis. Det teoretiske udgangspunkt har jeg hentet hos Tilly,¹⁰² som jeg har anvendt metodisk til at systematisere undersøgelsen, strukturere min data i et detaljeret hændelseskatalog¹⁰³ og til at identificere de forskellige militante praksisser, som antifascisterne benyttede.

Figur 1: Militante antifascistiske aktioner i Storkøbenhavn 1932–36

Kilde: Krautwald, 'Kampklar!'. s. 99–103.

Det første, der bliver tydeligt, når man ser på udviklingen i antallet af aktioner i perioden (figur 1) er, hvordan en stor del af aktionerne især i årene 1933–35 faldt i bølger af konfrontation i sommer- og efterårsmånederne. Her kan man pege på især DSU's og KU's efterårskampagner og naturligvis rigsdagsvalgene i 1932 og 1935 som mulige kata-

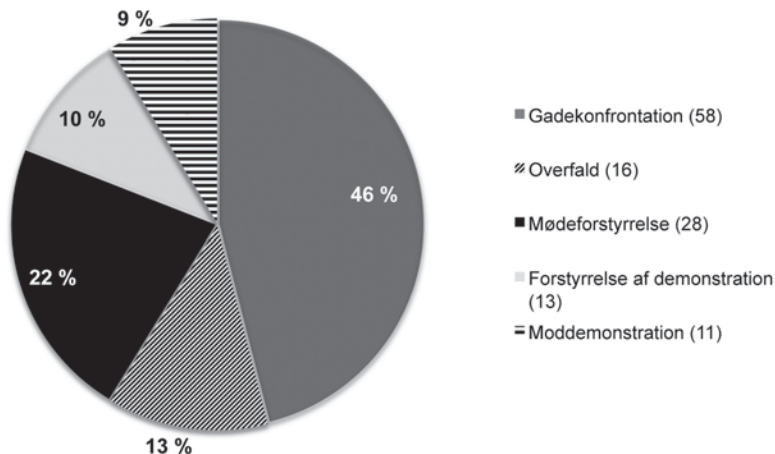
101. Blot 3 af aktionerne fandt sted i årene 1930–31, derfor har jeg fokuseret på den egentlige konfrontationsfase fra 1932 til 1936.

102. Tilly, *Contentious Performances*, s. 5–8.

103. Krautwald, 'Kampklar!', s. 99–103.

lysatorer for udviklingen. Aktionerne var i 59,5 % af tilfældene rettet imod Konservativ Ungdom, mens nazistiske partier som DNSAP og NSP var mål for 36,9 % af aktionerne. De resterende 3,2 % var rettet imod det højrenationale Akademisk Skyttekorps.¹⁰⁴

Figur 2: Fordeling mellem aktionstyper

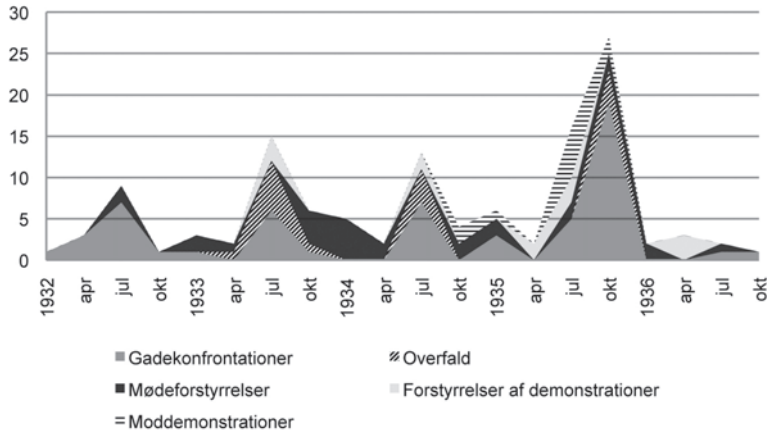

Kilde: Krautwald, 'Kampklar!'. s. 99–103.

Det næste iøjefaldende er, hvordan aktionerne fordeler sig inden for nogle tydeligt adskilte og forholdsvist ensartede former. De militante antifascister holdt sig således til et repertoire bestående af i alt fem afgrænsede aktionstyper, der udvikledes i løbet af den undersøgte periode (se figur 2). Det første simple repertoire bestående af *mødeforstyrrelser* og *gadekonfrontationer* blev i 1933 suppleret af *forstyrrelser af demonstrationer* og *overfald*. I 1934 begyndte venstrefløjen at afholde deciderede *moddemonstrationer* i forbindelse med modstandernes møder og demonstrationer. Man kan her tydeligt se den innovation i den militante antifascistiske praksis, der opstod i interaktionen med de højreradikale grupper. Fordelingen mellem aktionstyperne over tid fremgår af figur 3.

104. Krautwald, 'Kampklar!', s. 99–103.

Figur 3: Udviklingen i aktionsrepertoiret 1932–36

Kilde: Krautwald, 'Kampklar!', s. 99–103.

Knap halvdelen af de registrerede militante aktioner var *gadekonfrontationer*.¹⁰⁵ Jeg bruger dette begreb om verbale eller fysiske konfrontationer i det offentlige rum, i hovedreglen på gaden, hvor en gruppe antifascister typisk opsøgte og konfronterede en gruppe KU'ere eller nazister, der enten var på vej til eller fra egne demonstrationer og møder eller i færd med at sprede propagandamateriale på gaden. Gadekonfrontationen som aktionstype udvikledes dynamisk som modsvar på nazisternes og KU's aktiviteter i løbet af den undersøgte periode. Blandt de tidligste gadekonfrontationer var antifascisters simple forsøg på, med magt at forhindre medlemmer af SA i at uddele nazistisk propaganda på de københavnske gader i sommeren 1932. Da KU i forbindelse med folketingsvalget i 1935 benyttede sig af højtalerbiler i valgkampen, udviklede man som modsvar en praksis, hvor flere hundrede aktivister på cykel jagtede højtalerbilerne rundt i byen, hvilket ofte resulterede i voldelige sammenstød.¹⁰⁶

De fysiske gadekonfrontationer rummer en markant gråzone i sin afgrænsning mod en anden aktionstype, de regulære *overfald*. Dem

105. Krautwald, 'Kampklar!', s. 99–103.

106. *Dagens Nyheder* 18.10.1935.

har jeg valgt at definere som et voldeligt angreb, der i modsætning til gadekonfrontationen rummer en ensidig og individuelt rettet voldsanvendelse mod en eller få personer. Der var typisk tale om, at en gruppe aktivister i umiddelbar forbindelse med en demonstration eller et møde opsøgte en – ofte kendt – nazist eller ungkonservativ på gaden og overfaldt vedkommende. Der var altså tale om en bevidst voldsudøvelse mod et undertalligt mål, der ikke selv aktivt fremprovokerede voldsanvendelsen.

Sammen med gadekonfrontationen var *forstyrrelse af højreradikales møder* en af de tidligste aktionstyper og udgjorde 22,2 % af det samlede antal registrerede hændelser i perioden.¹⁰⁷ Til mødeforstyrrelser regner jeg en forstyrrelse eller forsøg på forstyrrelse af et indendørs højreradikalt møde. De bestod basalt set i, at en (større) gruppe antifascistiske aktivister mødte op ved et møde med intention om at forstyrre eller forhindre det gennem larm, ved at kuppe mødet eller ved brug af voldelig konfrontation. En sådan aktion fandt eksempelvis sted i oktober 1934, hvor en større gruppe DKU'ere og Alarmfolk dukkede op ved en DNSAP-møde i Søborg, erobrede talerstolen og omdannede det til et antifascistisk møde.¹⁰⁸

Demonstrationsforstyrrelsen kan ses som en videreudvikling af mødeforstyrrelserne og bestod i, at man med lignende virkemidler forsøgte at forstyrre eller ligefrem forhindre højreradikale demonstrationer i det offentlige rum. Demonstrationsforstyrrelsen adskilte sig væsentligt fra gadekonfrontationen ved en højere grad af forudgående mobilisering, et meget højere deltagerantal og en anden konkret praksis. Derudover har jeg ud af de 126 registrerede aktioner i min database identificeret 11 egentlige *moddemonstrationer*. Ved en moddemonstration forstås jeg en selvstændig protestdemonstration, der planlagt eller spontant var vendt imod et højreradikalt møde eller demonstration. Moddemonstrationen havde også en konsensusmobiliserende funktion ved at samle opbakning til den antifascistiske politik fra en bredere offentlighed, noget der ifølge Klandermands nødvendigvis må finde sted i sociale bevægelser side om side med de mere konfrontative praksisser.¹⁰⁹

107. Krautwald, 'Kampklar!', s. 99–103.

108. *Alarm* 1934:0A, s. 8.

109. Bert Klandermands, *Social Psychology of Protest* (Oxford 1997), s. 50–51; René Karpant-schof & Flemming Mikkelsen, 'Rise and fall of the racist right-wing movement in Denmark, 1982–2000' (2004), s. 3.

Moddemonstrationen adskilte sig derved fra demonstrationsforstyrrelsen ved mere indirekte at konfrontere modstanderen.

Kampen om gaden

Et fælles kendetegn ved de militante aktionstyper i antifascisternes repertoire er, at de alle rummede et grundlæggende element af forstyrrelse eller forhindring af de højreradikales aktiviteter. Man forsøgte simpelthen at ødelægge nazisternes og de ungservatives muligheder for at markere sig i det offentlige rum. Konfrontationerne havde en væsentlig territorial dimension, hvor *gaden* og især bestemte klassebestemte kerneområder og pladser i byen spillede en vigtig symbolsk rolle for såvel venstrefløjen som højrefløjen. Et eksempel på dette rumlige aspekt, hvor der, med Henri Lefebvre ord, knyttede sig nogle abstrakte symbolske og sociale betydninger til bestemte geografiske områder¹¹⁰, er de demonstrative invasioner af modstanderens kerneområder, som begge parter foretog. Her ser man tydeligt den transnationale inspiration fra Tyskland, hvor den territoriale dimension spillede en væsentlig symbolsk rolle i den propagandamæssige magtdemonstration.¹¹¹ På samme måde som KU ved flere lejligheder demonstrerede i klassiske røde arbejderkvarterer som Blågårds Plads på Nørrebro, benyttede de antifascistiske aktører sig også af sådanne demonstrative invasioner af konservative kerneområder, når de foretog aktioner mod KU's demonstrationer på eksempelvis Langelands Plads i den konservative højborg Frederiksberg i 1933 og 1934.

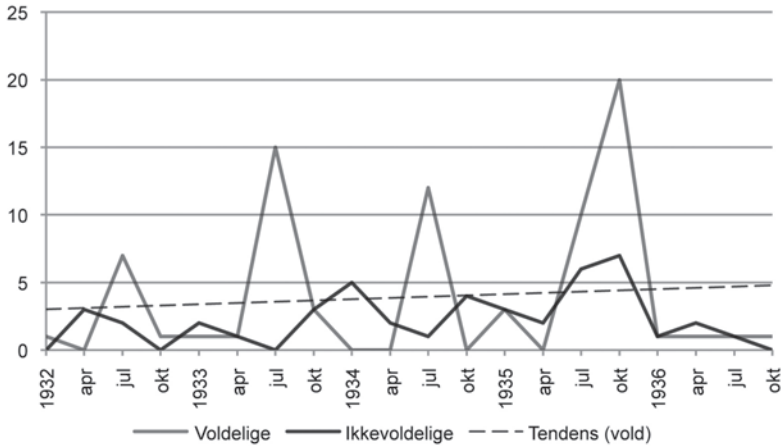
At en stor del af konfrontationerne resulterede i anvendelsen af vold, virker måske oplagt, og 62,7 % af de registrerede aktioner rummede således voldsanvendelse eller udviklede sig fra ikkevoldelige til voldelige konfrontationer. For gadekonfrontationernes vedkommende skete det i hele 81 % af tilfældene. Omvendt er det værd at hæfte sig ved, at næsten 40 % af det samlede antal aktioner, på trods af antifascisternes militante strategi og voldsparathed, *ikke* resulterede i vold. Her kan man pege på ordensmagts rolle som stødpude mellem antifascisterne og deres modstandere ved især demonstrationer og offentlige møder, hvor voldsanvendelsen var betydelig lavere end ved gadekonfrontationerne. Desuden tegner der sig et billede af, at voldsanvendel-

110. Henri Lefebvre, *Production of Space* (Oxford 2014), s. 6 ff.

111. Reiss, *Street as Stage*, s. 9–11.

sen var selektiv for antifascisterne. En del succesfulde mødeforstyrrelser forløb således med brug af mere 'fredelige', men stadig offensive modstandsformer, f.eks. en massiv tilstedeværelse.

Figur 4: Voldelige og ikkevoldelige militante aktioner 1932–36

Kilde: Krautwald, 'Kampklar!'. s. 99–103.

Som det fremgår af figur 4 viser min undersøgelse, at voldsanvendelsen nøje fulgte konfrontationsbølgerne i sommer- og efterårsmånederne, mens den faldt markant imellem disse. Det kunne pege på en selvforstærkede effekt i forbindelse med disse konfrontationscykluser. Selvom der for hele perioden er en tendens til et stigende gennemsnitligt niveau af voldsanvendelse, er det dog interessant, at konfrontationsbølgerne i 1933 og 1934 havde en markant højere procentvis voldsanvendelse end i bølgen i 1935. Man kan derfor ikke sige, at den militante antifascisme blev mere og mere systematisk voldelig i takt med en stigende radikaliserings, som della Porta ellers har fremhævet som en generel tendens i forbindelse med radikaliserings.¹¹²

112. della Porta, 'Competitive Escalation', s. 94–95.

Konklusioner

Antifascismen, bredt forstået som en række transnationale strategier på den europæiske venstrefløj i mellemkrigstiden, var først og fremmest en modreaktion på den højreradikale og fascistiske mobilisering i Europa.¹¹³ Således også i Danmark, hvor udviklingen i nabolandet Tyskland spillede en væsentlig rolle for venstrefløjens mobilisering mod fascismen.

Min analyse af antifascismens organisatoriske aktører viser, hvordan det radikale antifascistiske miljø i København voksede ud af militante miljøer i og omkring DKU og DSU i perioden 1929–32. Disse miljøer var kendetegnet ved dannelsen af særlige militante organisationsformer efter tysk forbillede. Her skabtes en særlig radikaliseret organisatorisk arv og nogle kerneaktivister, der senere kom til at danne grundlag for en række antifascistiske organisationer. I forbindelse med venstrefløjens øgede mobilisering mod fascismen i årene 1932–33 skete der en sammenkobling mellem de militante miljøer og en radikal antifascistisk strategi, der udmøntede sig i en konfrontativ praksis rettet imod højreradikale organisationer.

I 1934 kom det til et opgør i DSU med de militante tendenser, og ud af dette opgør opstod der i 1934–35 et netværksbaseret antifascistisk miljø omkring den DSU-oppositionelle Alarmgruppe og DKU. Skabelsen af et samlet antifascistisk miljø var kendetegnet ved en organisatorisk og personmæssig kontinuitet fra især Ordensværnet og en tværpolitisk netværksdannelse med en gradvis sammensmeltning af (dele af) de militante socialdemokratiske og kommunistiske miljøer. Endelig skete der en udspaltning af en række specialiserede antifascistiske grupper med et vist samarbejde og fælles koordination. Flere af disse grupper fokuserede målrettet på den fysiske konfrontation og oprettelsen af værneorganisationer som de centrale midler i kampen mod fascismen.

Et gennemgående kendetegn ved den radikale antifascisme og de militante miljøer var den oppositionelle position, som de ofte indtog i moderorganisationerne. Modsætningen mellem ledelse og aktivistisk medlemsbasis ift. spørgsmålet om brugen af militante midler i den antifascistiske kamp kom mest markant til udtryk i DSU. Om-

113. Copsey & Olechnowicz, *Varieties*, s. xiv; Ceplair, *Shadow of War*, s. 3.

vendt satte de radikale antifascister ord og især handling på et ønske hos en del DSU'ere om at gå mere radikalt til værks i kampen mod fascismen.

Kommunisternes offensive ultravenstrepolitik og Socialdemokratiets afvisning af ethvert samarbejde med DKP betød, at formelt samarbejde mellem DSU og DKU i det antifascistiske arbejde var umuligt. Den voldsomme og til tider voldelige konflikt mellem de to ungdomsorganisationer gled dog allerede omkring 1932/33 i baggrunden for mobiliseringen mod nazisterne og KU. I praksis eksisterede der et de facto samarbejde mellem ungkommunister og unge socialdemokrater på gadeplan i forbindelse med antifascistiske aktioner, hvilket også var kilde til konflikter internt i DSU.

Gennem min analyse af 126 militante aktioner rettet imod KU og en række nazistiske organisationer i Storkøbenhavn i perioden 1930–36 har jeg vist, hvordan antifascismens militante praksis i det store hele udvikledes som modsvar på den højreradikale mobilisering. Den bestod af fem forskellige aktionstyper, der tilsammen udgjorde et afgrænset aktionsrepertoire.

Ønsket om at gå mere radikalt til værks i den antifascistiske kamp var først og fremmest en konsekvens af venstrefløjens analyser af fascismen og erfaringerne fra især Italien og Tyskland. Her havde fascistiske magtovertagelser ført til en likvidering af arbejderbevægelsen, og det bekræftede den danske venstrefløj i, at der i kampen imod fascisme var tale om en eksistenskamp. Dele af venstrefløjens kobledede således fremvæksten af en hjemlig nazisme og især KU's fascistiskinspirerede højredrejning til en potentiel trussel. Med deres imitation af fascismens gadeorienterede mobilisering udgjorde de højreradikale, trods deres beskedne antal, en tydelig påmindelse om fascismens eksistens og potentiale. Den militante, konfrontative strategi, hvor vold var en bevidst del af praksissen, blev derfor af de radikale antifascister set som et legitimt 'præventivt selvforsvar'.

Målet med den militante strategi var derfor klart: at standse den hjemlige højreradikale mobilisering og i sidste ende ødelægge den fascistiske bevægelse. Midlet var oprettelsen af kampklare værneorganisationer, der målrettet gik efter at splitte de højreradikale organisationers offentlige agitation ad og tvinge dem væk fra det offentlige rum, for derved at lukke dette rum for fascismen. For de militante antifascister handlede det i sidste ende at garantere venstrefløjens egen

“ret til gaden.” Man kan således her tale om en egentlig bevægelsesmodbevægelsesdynamik,¹¹⁴ hvor der i interaktionen med nazisterne og KU i årene 1933–34 skete en tydelig innovation i de militante antifascisters aktionsrepertoire.

Man kan med rette spørge, om 126 episoder i København og omegn med militante konfrontationer mellem højre- og venstrefløjen fordelt på seks år er mange eller få. Det er svært at vurdere, for hvad skal man måle det i forhold til? Det er oplagt, at sammenstødende ikke var en daglig foreteelse. Voldsanvendelsen nåede heller aldrig tilnærmelsesvist det niveau, som man havde set i Weimar-republikken – der anvendtes ikke skydevåben og ingen blev dræbt eller alvorlig kvæstet. Omvendt må man sige, at sammenstød og voldsanvendelse mellem politiske modstandere i det omfang er noget af et særsyn i Danmark, ser man bort fra den tyske besættelse under Anden Verdenskrig. Derfor var der tale om et forholdsvis marginalt, men dog ret markant fænomen med få paralleller i dansk historie og en væsentlig sammenhæng med dets samtidige europæiske kontekst.

114. David Meyer & Suzanne Staggenborg, ‘Movements, Countermovements, and the Structure of Political Opportunity’, *American Journal of Sociology* 1996:6, s. 1654.